

Sağlık yapılarında tasarımcının sorumluluğu

Yrd. Doç. Dr. Yiğit Beşlioğlu

Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü ve Londra Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden lisans dereceleri ile mezun oldu. Yüksek lisansını Newcastle Üniversitesinde Yapım Yönetimi alanında, doktorasını İstanbul Kültür Üniversitesinde İnşaat Sözleşmeleri ve Gecikme Analizi alanında tamamladı. İlgili alanları inşaat hukuku, inşaat sözleşmeleri ve inşaat ihtilafları olan Beşlioğlu, halen Medipol Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Tasarım yapının inşası öncesinde ve inşaat sürecinde devam eden ve pek çok farklı tarafın içinde olduğu bir faaliyet alanı olarak ele alınabilir. Tasarım süreci; mimari ve mühendislik tasarım uygulama sürecinde oluşturulan yerinde üretim tasarımları faaliyetlerinin bir bütünü olarak gerçekleşmektedir. Bu yazı kapsamında genel olarak tasarımcı sorumluluğu ele alınmakla beraber, tasarım sürecinde mimarın sorumluluğu genel hatlarıyla değerlendirilecektir.

Yapının son kullanım biçimi göz önünde bulundurulduğunda, "amaca uygun kullanım" açısından tasarım temel bir rol oynar. Sağlık yapıları düşük yoğunluklu konut, ofis yapılarından farklı olarak özellikli, karmaşık teknik bilgi gerektiren, gündüz ve gece boyunca yoğun kullanılan kamusal mekânlar olarak karşımıza çıkarlar. Bu kapsamda, sağlık yapılarının tasarımı diğer yapıların tasarımına göre özen, deneyim ve nitelikli mesleki bilginin ön plana çıktığı süreçler haline gelmektedir. Konut, ofis gibi genel işleve sahip yapıların tasarımında belirleyici olmayan bazı tasarım kriterleri; sağlık yapıları söz konusu olduğunda tasarıma yön verecek kriterlere dönüşmektedir. Razak ve Jaafar (2012), bu duruma hastane tasarımında dikkate alınmayan ve hastanelerde bulunan mantarların havalandırma sistemine yaptıkları olumsuz etkiler neticesinde meydana gelen sızıntıları örnek verirler (1). Gerek kapı, pencere gibi açıklıkların boyutlandırılması gibi ergonomik gerekliliklerin yeniden değerlendirilmesi, gerekse de tasarım sürecine ikincil olarak etki gösteren tesisat ve diğer teknik donanımların

istenilen koşullara uygun olarak üretilmesi ve tasarıma yön vermesi, sağlık yapıları tasarımında işlevsel birer zorunluluk olarak belirlemektedir. Bu durum, sağlık yapılarının tasarımında mimara "öngörülebilirlik" kistası açısından, genel işleve sahip yapıların tasarımında olduğundan daha yüksek seviyede sorumluluk yüklemektedir.

Sağlık yapılarında hatalı veya amaca uygun olmayan tasarımdan kaynaklanan kusurların hem hukuki hem de ekonomik neticeleri olacaktır. Ekonomik neticelerin başında yapım sürecinde meydana gelen süre uzatımları ve bütçe aşımaları, işletme sürecinde ise artan bakım maliyetleri gelmektedir (1). Ekonomik zararların yanı sıra tasarımcı açısından ele alındığında, sürecin en önemli unsurlarından biri hukuki sorumluluk olmaktadır. Tasarımcılar tasarım faaliyetlerinde "ne yapmakla yükümlü" olduklarını bilmelidirler.

Tasarımcının hukuki sorumluluğu, tasarımcı tarafından gösterilmesi gereken özenin niteliğini belirler. Hatalı, eksik veya uygun olmayan tasarımdan kaynaklanan hasarlar, ekonomik zararların yanı sıra tasarımcıyı hukuki yaptırımlara da maruz bırakabilir. Tasarımcıyı mimar özelinde değerlendirecek, mimari sözleşmeler doktrindeki farklı görüşlere karşın çoğunlukla eser sözleşmeleri niteliğinde adedilirler (2-3). Mimarın projeyi hazırlama ve projeyi teslim borçları kapsamında, "proje ediminin sadakat ve özenle ifası ve sözleşmeye uygun olarak zamanında hazırlanması" ve "(projenin) çizim, ölçü ve boyut bakımından noksatsız ve hatasız, yapının yaklaşık maliyetini aşmayacak biçimde düzenlenerek teslim

edilmesi" yükümlülükleri bulunmaktadır (2). "Özen borcu" mimara, yaptığı sözleşmede nitelikli teknik bilgi sahibi, uzman taraf olarak sorumluluk yüklemektedir. Sağlık yapıları gibi yüksek teknik bilgi gerektiren yapıların tasarımı amacıyla sözleşme imzalayan mimar, yüklenmiş olduğu yüksek sorumluluğun ve "edimi amacına uygun olarak gerçekleştirmek zorunda" olduğunun bilincinde olmalıdır (3). Borçlar Kanunundan kaynaklanan sorumluluklarının yanı sıra mimarın, hatalı ve uygun olmayan tasarımdan dolayı meydana gelebilecek kazalarda üçüncü şahıslara karşı da hukuki sorumluluk taşıyacağını bilmesi gerekir.

İngiliz Hukuku, özen yükümlülüğü için objektif test kistasını, "tasarım sürecinde ehil bir mimardan beklenecek beceri ve özen" diye belirlemiştir. İçtihatla test kriteri (Bolam testi) "özgün sanatı icra eden sıradan uzman bir kişinin sıradan becerisini göstermek" olarak belirtilmiş olup test nesnelidir. Dolayısıyla her ne kadar en üst seviyede beceri beklenmese de kişinin uzmanlık alanında ortalama beceri ve bilgiye sahip olması beklenmektedir (5). Kanun ise hizmetlerin "makul beceri ve özen" ile sağlanmasını şart koşmuştur (6).

Sağlık yapılarında tasarımcı sorumluluğuna ilişkin ilginç davalardan biri Amerika'da meydana gelmiştir. Davada, bir hastanenin on beşinci katından atlayarak intihar eden genç bir hastanın ailesi tarafından; hastane, yapım yüklenicisi, pencereleri yapan alt-yüklenici ve tasarımı yapan mimar aleyhine "ölüm sebebinin olma" gerekçesiyle dava açılmıştır. Davacı dilekçesinde; mimarın, tasarım şartlarında pencere açılmasını

kısıtlayan sınırlama üniteleri bulunmasına rağmen, psikiyatri odasında kullanılan pencerelerin montajı esnasında gözetim sorumluluğunu ihmal ettiğini, alt-yüklenicinin ise tasarım şartlarına uygun üniteleri uygulamadığını belirtmiştir. Jüri, hastaneyi %50, alt-yükleniciyi %25, yapım yüklenicisini ise %25 kusurlu bulmuştur, mimar ise kusurlu bulunmamıştır. Aynı davada hastane, aralarında yapmış oldukları sözleşme kapsamında yüklenici, alt-yüklenici ve mimardan tazminat talebinde bulunmuştur. Mahkeme tarafından hastanenin talebi yapım yüklenicisi yönünden uygun, alt-yüklenici ve mimar yönünden ise uygun bulunmamıştır. Hastanenin yaptığı itirazı değerlendiren yüksek mahkeme, mimar yönünden itirazı değerlendirirken hastane yöneticileri tarafından verilen talimatları ve teknik şartname gereksinimlerinin karşılandığını değerlendirerek kararı onamıştır (7-8).

Bir başka intihar davasında, intihar eden hastanın yakınları dava dilekçelerinde; diğer iddiaların yanı sıra, hastanenin mimari tasarımdan kaynaklanan ihmalinin de bulunduğunu iddia etmişlerdir. İntihar eden hasta, intihar amacıyla duşta mevcut olan duş borusunu kullanmıştır. Mahkeme, kararında hastane lehine karar vermiş, davacı kararı temyiz etmiştir. Yüksek mahkeme; temyiz talebi kapsamında tasarımdan kaynaklanan sorumluluğu değerlendirirken, hastanenin "hastayı, kendisinden kaynaklanan, bilinen veya makul olarak kavranabilir tehlikelere karşı korumak için "makul özeni" göstermek görevi olduğunu ve hastanın güvenliği için hastanenin bu "makul özeni" hastanın akli ve fiziki koşullarının gerektirebileceği şekilde göstermekle yükümlü olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme kararı, yüksek mahkeme tarafından da onanmıştır (9).

Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, sağlık yapıları tasarımında esas alınması gereken ilkeler arasında özel koşullar ön plana çıkmakta, alışılmış tasarım kriterlerinin yanı sıra durumun gerektirdiği kısıt ve gereklilikleri karşılayan özel koşulların uygulanması gerekmektedir. Bu özel koşullar, sağlık yapıları tasarımında uzmanlık ve konuyla ilgili uzmanlarla bir arada yürütülecek bir araştırma sürecini gerekli kılmaktadır. Uzman bilgi gereksinimi; ileride doğabilecek ihtilaflarda mimarın "makul beceri ve özen" yükümlülüğünü, nesnel test kriterleri göz önünde bulundurulduğunda daha yüksek bir seviyeden değerlendirmesini zorunlu kılmaktadır.

Kaynaklar

- 1) *An Assessment on Faulty Public Hospital Design in Malaysia*, Maisarah Abdul Razak and Mastura Jaafar, School of Housing Building and Planning, Universiti Sains Malaysia. Volume 5, 2012 ISSN: 1985-6881
- 2) *Türk-İsviçre Hukukunda Mimarlık Sözleşmesi ve Mimarın Sorumluluğu*, Doç. Dr. İbrahim Kaplan, Ankara, 1983
- 3) *İnşaat Hukuku*, İlker Hasan Duman, İstanbul, 2015
- 4) *Victoria University of Manchester v. Hugh Wilson* (1984)
- 5) *Bolam v Friern Hospital Management Committee* [1957] 2 All ER 118
- 6) <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/29> (Erişim Tarihi:24.04.2016)
- 7) *Honey v. Barnes Hosp.*, 708 S.W.2d 686 (1986) Missouri Court of Appeals, Eastern District, Division Two
- 8) <http://law.justia.com/cases/missouri/court-of-appeals/1986/49080-0.html> (Erişim Tarihi: 17.01.2016)
- 9) <http://caselaw.findlaw.com/tx-court-of-appeals/1012367.html> (Erişim Tarihi: 17.01.016)

Sağlık yapıları tasarımında esas alınması gereken ilkeler arasında özel koşullar ön plana çıkmakta, alışılmış tasarım kriterlerinin yanı sıra durumun gerektirdiği kısıt ve gereklilikleri karşılayan özel koşulların uygulanması gerekmektedir. Bu özel koşullar, sağlık yapıları tasarımında uzmanlık ve konuyla ilgili uzmanlarla bir arada yürütülecek bir araştırma sürecini gerekli kılmaktadır. Uzman bilgi gereksinimi; ileride doğabilecek ihtilaflarda mimarın "makul beceri ve özen" yükümlülüğünü, nesnel test kriterleri göz önünde bulundurulduğunda daha yüksek bir seviyeden değerlendirmesini zorunlu kılmaktadır.